

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 56
Godina XXVIII
Novembar, 2023.
[str. 307-314]

© Monos 2023

Amir Brka, Kikina tešanjaska Talija
– sjećanje na Rifata Kantića*Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, 2023.*

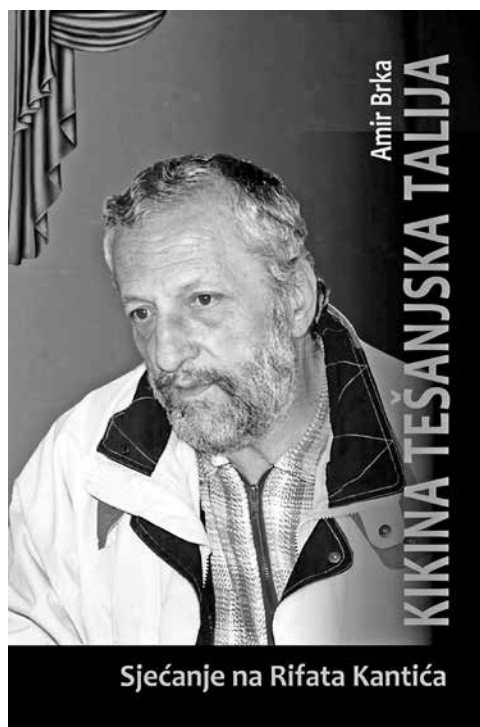
Amir Brka, bosanskohercegovački književnik iz Tešnja, uistinu veliko ime naše pisane riječi, od još većeg je značaja za kulturnu historiju i općenito za rodni Tešanj kao „od kulture čaršiju“, uz ostalo majstor je po obimu malih poetsko-književnih tekstova (radova), koje je teško žanrovski svrstati ili protumačiti po ustaljenim i već poznatim šablonima. Općenito, Brka nikada nije robovao šablonima, ni kao čovjek (u općem značenju te riječi), a ni kao stvaralac – od svojih mladih dana i prvih literarnih koraka, pa do sjajnih poetskih i proznih ostvarenja u zrelih godinama, kada se uspješno okušao i u historiografiji. Ne usudujem se davati ocjene o tom velikom djelu, jer su drugi, kompetentniji od mene, o književnim delu Amira Brke ili inspirisani tim djelom, već napisali čak 8 knjiga i mnoštvo ozbiljnih studija i radova. Ovdje bih samo spomenuo tri njegove knjige u kojima obrađuje tri čisto historijske teme, koje su samo na prvi pogled vezane za lokalni milje Tešnja: „Jerej ili Pseudosakralni pledoaje za genocid u Tešnju“ (2016), „Nisim Albahari, tragični revolucionar (2018), „Kenotaf za ubijene tešanjске Rome“ (2022). To su, zapravo, bosanske ili univerzalne teme iz naše prošlosti, ispisane perom vrsnog književnika, što je rijedak primjer u historijskoj nauci, ali i u književnosti. Nešto sasvim drugo su historijski romani i pripovijesti, pa i neke poetske vrste i žanrovi – u kojima se „pjeva historija“. U knjigama koje sam spomenuo književnik Amir Brka nije pjevao nego je pisao historiju, na svoj način, ne robujući ustaljenim šablonima i razbijajući kako lokalne, tako i općebosanske historijske tabue koji opterećuju narodnu svijest u ovom prostoru decenijama i stoljećima.

Teme iz kulturne i opće historije zastupljene su u još desetak njegovih književnih i publicističkih izdanja. U njima se Brka bavi općenito temama iz kulturne prošlosti zavičaja, zaslužnim pojedincima, važnim događajima, usmenim pričama i legendama sa aromom Tešnja. U taj okvir mogla bi se nekako smjestiti i knjiga *Kikina tešanjaska Talija – sjećanje na Rifata Kantića*, nevelika (po obimu) publikacija koja jest sjećanje na jedan od „likova zavičaja“ Amira Brke, pa se po svojim vanjskim obilježjima može svrstati u publicistiku. Ali, po svojoj unutrašnjoj intonaciji, to je topao lirski iskaz o nekada bliskom drugu i prijatelju od kojeg je autor učio i

posao i život – o čovjeku kojeg više nema. Istovremeno, to je kazivanje o Tešnju, tradicionalno poznatom primjeru bosanskog grada od nekog čaršijskog reda i kulture u čiji prostor vrijeme velikih društvenih lomova devedesetih donosi promjene, pesinluk i nered – kao i u mnoge druge širom Bosne i Hercegovine (prvi izbori, rat, tranzicija, poslijeratna grabež u privatizaciji itd.).

Ovo je i po naslovu i po sadržaju priča o Rifatu Kantiću Kiki, zaslužnom kulturnom radniku Tešnja, upravo iz tih godina tranzicije, ispisana s plemenitom namjerom da se njegov lik otrgne od zaborava, ali to je istovremeno i priča sa puno autobiografskih elemenata iz života autora knjige. Dakle, na nepunih pedesetak stranica (ne računajući fotografije i faksimile iz priloga) imamo tri priče (o Kiki, Tešnju i autoru) koje se prožimaju kroz pet manjih poglavlja posloženih po nekoj posebnoj dinamici, zasnovanoj na autorovom sjećanju, ali i dokumentima koje prilaže tekstu.

Svoje kazivanje autor počinje opširnijim osvrtom na kulturne prilike u Tešnju u posljednjih stotinjak godina, koje karakteriše kao „posebno delikatan period“ (str. 5). S obzirom na to da se glavni lik ove knjige posebno isticao u pozorišnom životu Tešnja, dotiče se uloge Steve Petranovića u osnivanju pozorišta u Tešnju krajem prošlog stoljeća, upozoravajući odmah na pozadinu tog angažmana kao na imperijalnu intenciju „kojoj je posrbljenje Bosne bio glavni cilj.“ (str. 5) U isti kontekst, samo sa drugim predznakom, stavio je i ime Tešnjaka Adem-age Mešića kao kulturnog mecenu, čije je djelovanje početkom 20. stoljeća „prvenstveno smjeralo ka kroatizaciji bosanskih muslimana radi priključenja Bosne Hrvatskoj.“ (str. 5) O ovim i drugim činjenicama lokalne, ali i bosanskohercegovačke historije (navedenim u uvodnom tekstu), upozorava autor, morat će voditi računa svako ko se bude nekada

dohvatio pisanja „sintetske kulturne historije Tešnja posljednjih stoljeće i po“ (5), „zaboravljajući“ da je i sam dio te historije – koju i „svojeručno“ ispisuje.

Nije bez razloga Brka na samom početku priče o jednom od bez sumnje najznačajnijih likova u novijoj kulturnoj historiji Tešnja upozorio na ove činjenice. Želio je u najgrubljim potezima da skicira pozadinu slike u čiji ram smješta svog druga Kiku i sebe i Tešanj Kikinog i svog vremena. Bez tih naznaka, Kikina slika u njegovom vremenskom okviru bila bi mutna, a možda i nijet autora da tako zaslužnog čovjeka u kulturnom i društvenom životu Tešnja otrgne od zaborava čitaoci, posebno „lokalci“, ne bi pravilno shvatili.

Rifat Kantić Kiko rođen je u Tuzli 1943. ili 1944. godine (gdje mu je otac, inače Tešnjak, bio na službi). Osnovnu školu završio je u Tešnju, učiteljsku u Tuzli, a višu upravnu u Sarajevu. Čitav svoj radni vi-

jek proveo je u Tešnju, radeći uglavnom u oblasti kulture i prosvjete, neko vrijeme i u lokalnoj upravi. Uz ostalo, bio je komandant Štaba narodne odbrane, rat je proveo na važnim dužnostima po komandama i štabovima lokalnih jedinica Armije Bosne i Hercegovine. U predratno vrijeme bio je kreator i realizator važnih kulturnih projekata u Tešnju, posebno kao režiser u amaterskom pozorištu. Penzionisan je 2001. godine kao rukovodilac zaštite spomenika i muzejske djelatnosti Centra za kulturu i obrazovanje. Umro je 2017. godine. Otišao je tiho i nezapaženo, skoro potpuno zaboravljen. Sudbina je to mnogih na ovim prostorima.

U najboljim godinama svog života, negdje u četrdesetoj godini, „već je slovio kao autoritet i uistinu je bio nezaobilazan u pitanjima kulturnog života Tešnja“ (11). Posebno se isticao kao rukovodilac i režiser u amaterskom pozorištu u Tešnju, koje je upravo u njegovo vrijeme doživjelo svoje zvjezdane trenutke. Usput se bavio i publicistikom, u mladim danima pisao je i poeziju... Autor je više likovnih i dokumentarnih izložbi u Tešnju. Kao dragocjeno svjedočanstvo o kulturnom i društvenom životu Tešnja, iza njega će ostati dvije publikacije: „Talija 135 godina u Tešnju“ i „Ponešto o Tešnju i njegovim ljudima“.

U devedesetim godinama, prije velikih društvenih promjena i rata, bio je ugledna ličnost tešanjke čaršije, organizator i kreator mnogih kulturnih događaja i manifestacija. Bez njega se nije mogla organizovati ni jedna ozbiljnija kulturna priredba u Tešnju. Kad je došla nova vlast, poslije izbora 1990. godine, uz ostalo, uslijedilo je gašenje SIZ-ova (društvenih fondova). Kiko se zatekao kao rukovodilac u SIZ-u kulture – i ostao bez posla, dok su dvije službenice koje su s njim radile „uhljebljene“ u Općini. Za Kiku nije bilo mjesta (posla) u novim „konstelacijama i odnosima“. Samo zahvaljujući prijateljima, dobio je posao

učitelja u nekoj seoskoj školi. Bio je nepodoban, nije se na vrijeme prestrojio. Znalo se: ko nije bio „naš“, nije mogao imati mjesto u „našoj“ čaršiji. Takav došao vakat...

Kiku, ipak nisu slomili. „Štaviše, imao je volje i snage da 1991. godine u Pozorištu postavi *Omer-pašu Latasa* po dramskom tekstu Duška Andića.“ (21) Po svjedočenju autora, bio je to nezaboravan kulturni događaj u Tešnju, „u kojem su i neki od doajena tešanjskog glumišta odigrali svoje posljednje role...“ (21)

Po izbijanju rata, Kiko se kao i ostale patriote, rezervni oficiri, stavio na raspolaganje odbrani zemlje... Rat je proveo na raznim komandnim dužnostima po jedinicama Armije BiH u i oko Tešnja. Kao netipičan komandant, nalazio je vremena i učestvovao, koliko je mogao, u kulturnom životu ratnog Tešnja. Demobilisan je 1996. godine i angažiran u Centru za kulturu i obrazovanje, gdje je sa puno entuzijazma i energije učestvovao u realizaciji brojnih značajnih kulturnih projekata, posebno u muzejskoj djelatnosti...

Međutim, već početkom 2001. iznenada je odlučio da se penzionise, u 58. godini života. Nije mogao izdržati političke spletki i razne pritiske čaršijskog političkog podzemlja. Lokalna politika bila je zagadila prostor do nepodnošljivosti, spletkama, kombinatorikom... Bilo je to svojevrsno bjekstvo u unutarnji egzil... Iako su mu vrata „firme“ (Centar za kulturu i obrazovanje) i dalje bila otvorena, odlaskom u penziju potpuno se povukao iz javnog života. U privatnosti je vidio svoje posljednje utočište. Otišao je sa ovog svijeta 2017. godine, tiho i gotovo nezapaženo. I njegova skromna dženaza potvrdila je da je taj čovjek „uglavnom bio i ostao u nemilosti takozvanih službenih tešanjkih struktura, za što razlozi ne bijahu ni u kakvoj njegovoj krivici. Naprotiv, Kiko je bio jedan od najrjeđih, onaj koji zajednici daje sve od sebe, videći u njenom oljuđenju način vla-

stitog ljudskoga ostvarenja..." (47, 48) Da se u nemilosti struktura (ako nisi bio njihov) može ostati i poslije smrti, zastrašujuća je činjenica, koja opominje. Kad je Brka u pripremi za ovu knjigu zatražio od Kikino ratnog druga da mu napiše koji detalj više o Kiki kao komandantu Armije BiH i njegovom ratnom putu, u prvi mah rado je obećao, da bi obećanje elegantno pogazio (slagao) nakon što se konsultovao na „određenom mjestu“. Ako nisi bio „njihov“ za života, ne možeš biti „njihov“ ni poslije smrti. Logika koju je teško razumjeti.

Dirljiva je i plemenita poruka Tešnjaka Amira Brke svojim Tešnjacima „da Rifata Kantića ne smiju zaboraviti..." (48) Mi dodajemo: male čaršije ne smiju zaboravljati svoje velike ljude ako im je stalo do sebe. Ako nije, onda ih i ne zavređuju.

Općenito, danas je teško biti i ostati svoj i uspravan u mnogim sredinama bosanskog gliba. Na to nas upozorava i poziva na oprez i ova knjiga iz Tešnja – koja je mnogo više od spomenice i biografske lokalne priče. Tako je i treba čitati.

Prof. dr. Omer Hamzić